

JONAS MAČIULIS

APIE LIETUVIŠKUOSIUS SLAPYVARDŽIUS

Slapyvardžių, arba pseudonimų, kitaip sakant, autorių tikrųjų pavardžių pakeitimo netikromis, išgalvotomis, vartojimas yra reikšmingas spaudos istorijos bruožas. Galima pasakyti dar plačiau – visos rašytinės kultūros aspektas. Jis yra sąlygotas istorinių, socialinių, politinių, moralinių, etinių, estetinių ir kt. priežasčių, todėl, suprantama, labai svarbus tautos istorijos pažinimui. Slapyvardžių atskleidimas ne tik padeda teisingai įvertinti asmenybių vaidmenį, bet ir suvokti tam tikru istoriniu laikotarpiu vyravusias socialines politines nuotaikas, dorovines nuostatas, idealus.

Tad nenuostabu, kad slapyvardžių identifikavimu, jų sisteminimu ir publikavimu rūpinamasi visose šalyse. Užtenka panaršyti po interneto tinklapius, kad tuo įsitikintume.

Štai Lenkijos mokslų akademijos Literatūros institutas 1994–1998 metais išleido 5 tomų veikalą *Lenkų rašytojų slapyvardžių žodynas*¹, aprėpiantį lenkišką spaudą nuo jos atsiradimo iki mūsų dienų ir talpinantį 80 tūkstančių slapyvardžių. 2004 m. Londone išleista jau ketvirta Adriano Roomo *Slapyvardžių žodyno*² laida. 2006 m. Miunchene pradėta leisti šešiolikatomė *Tarptautinė slapyvardžių enciklopedija*³.

---

¹ *Słownik pseudonimów pisarzy polskich*: t. 1–4: XV w., 1970, opracował zespół pod redakcją Edmunda Jankowskiego; t. 5: 1971–1995, opracował zespół pod redakcją Dobrosławy Świerczyńskiej, Wrocław, Warszawa, Kraków, 1994–1998.

² A. Room, *Dictionary of pseudonyms*: 11,000 assumed names and their origins, 4th ed, London, 2004.

³ *International encyclopedia of pseudonyms* = *Internationale Enzyklopädie der Pseudonyme* = *Encyclopédie internationale des pseudonymes* = *Enciclopedia internazionale dei Pseudonimi* = *Enciclopedia internacional de pseudónimos*, compiled by Michael Peschke, München, 2006.

Mūsų tautos istorijos specifika – svetimųjų priespauda, spaudos lotyniškais rašmenimis draudimas, politinis teroras ir pan. – lėmė ypač didelį spausdinto žodžio anonimiškumą bei slapyvardžių gausą. Jei iki *Aušros* slapyvardžiai buvo vartojami daugiausia dėl to, kad susidarytų įspūdis, jog lietuviškai rašančių yra nemažai, tai nuo minėto laikraščio laikų periodikoje beveik visai nerasime tikrųjų autorių pavardžių, net ir tuose leidiniuose, kuriuose, atrodytų, nėra jokio reikalo slėptis po slapyvardžio kauke. Pasibaigus spaudos draudimo gadynei, išnyko viena svarbiausių slapyvardžių vartojimo priežasčių, bet slapyvardžiai neišnyko iš spaudos puslapių ir kitų socialinio gyvenimo sričių.

Kaip ir kitų šalių, Lietuvos bibliografai nuo pat darbo pradžios negalėjo nekreipti dėmesio į slapyvardžių aiškinimą bei viešinimą. Paminėtinas Vaclovo Biržiškos 1943 metais išspausdintas leidinys *Lietuviškieji slapyvardžiai ir slapyraidės*⁴, aprėpęs lietuviškąją spaudą iki 1914 metų ir identifikavęs apie 6 tūkstančius slapyvardžių.

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Bibliografijos ir knygotyros centras (anksčiau – Knygų rūmai), rengdamas bibliografinius darbus, kartu kaupė ir slapyvardžių kartoteką, nuo 1992 m. – kompiuterinę slapyvardžių duomenų bazę. Šiuo metu kompiuterinėse laikmenose įrašyta per 10 tūkstančių autorių ir per 36 tūkstančių slapyvardžių.

Minint lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis atgavimo šimtmetį, 2004 m. buvo išleistas kapitalinis dviejų tomų veikalas *Lietuviškieji slapyvardžiai: lietuviškos spaudos iki 1990 m. slapyvardžių sąvadas*⁵. Jame apibūdinta 8 190 slapyvardžiais pasirašinėjusių asmenų ir pateikta 30 950 įrašų slapyvardžių, kuriais buvo pasirašoma nuo lietuviškosios raštijos pradžios iki 1990 m., t. y. iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo.

2007 m. buvo išleista kompaktinė plokštelė *Slapyvardžių sąvadas*. Tai pirmasis skaitmeninis tokio turinio leidinys Lietuvoje. Juo siekiama paspartinti informacijos apie slapyvardžius paiešką, padaryti ją prieinamą kuo didesniai vartotojų skaičiui. Kompaktinėje plokštelėje apibūdinta 9 512 autorių ir 36 202 slapyvardžiai. Joje įrašyti ne tik lietuvių autorių slapyvardžiai, sutinkami nuo XVI a. iki mūsų dienų,

⁴ V. Biržiška, *Lietuviškieji slapyvardžiai ir slapyraidės: slapyvardžių ir slapyraidžių ligi 1914 m. sąrašas raidyno tvarka*, d. 1–4, Kaunas, 1943.

⁵ *Lietuviškieji slapyvardžiai: lietuviškos spaudos iki 1990 m. slapyvardžių sąvadas*, sudarė ir parengė Jonas Mačiulis, Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, t. 2, 2004.

bet ir kitataučių slapyvardžiai, vartoti Lietuvos teritorijoje leistoje kitakalbėje (lenkų, rusų, žydų) spaudoje. Skelbiami ir tie slapyvardžiai, kuriais kitų tautų autoriai buvo pristatomi lietuvių visuomenei.

Pažymėtinas ir 2008 m. išleistas straipsnių rinkinys *Apie lietuviškuosius slapyvardžius*, jį galima laikyti lietuviškosios pseudonimikos istorijos metmenimis. Jame išryškėja per šimtmetį Lietuvoje atliktas darbas renkant, identifikuojant, sisteminant, publikuojant bei interpretuojant lietuviškuosius slapyvardžius.

Visuose šiuose leidiniuose minimi ir Seinai, XX a. pirmaisiais dešimtmečiais tapę svarbiausiu lietuviškosios spaudos leidimo židiniu. Priminsiu gerai žinomus periodinius leidinius: *Vadovas* (1908–1914), *Spindulys* (1909–1915), *Šaltinis* (1906–1915), jo priedai: *Artojas* (1909–1914), *Šaltinėlis* (1906–1914), *Vainikas* (1913–1915), *Vainikėlis* (1906–1914).

Lietuvos Martyno Mažvydo bibliotekos Retrospektyviųjų leidinių duomenų bazėje bei kontroliniame sąrašė „Lietuviški periodiniai leidiniai, 1823–1940“⁶ užregistruota ir daugiau tuo laikotarpiu Seinuose leistų rankraštinų ar šapirografu dauginamų periodinių leidinių, tiesa, daug smulkesnių ir neilgaamžių. Paminėsiu juos. Tai Seinų kunigų seminarijos laikraštėliai, leisti XIX a. pabaigoje: *Knapt* (apie 1891, aprašytas iš šaltinių, neišlikęs), *Viltis* (1891–1898, aprašytas iš šaltinių, neišlikęs), *Visko po biskį* (1891, aprašytas iš šaltinių, neišlikęs). Buvo bandoma leisti ir platesnei visuomenei skirtų laikraštėlių: *Artojaus šaltinis*, 1911, tik nr. 1), *Jaunuomenės draugas* (1902–1908, rankraštinis, aprašytas iš šaltinių, neišlikęs), *Lietuvių moksleivijos draugas*, 1912, 1914), *Mūsų dienos* (ateitininkų laikraštėlis, 1913–1914, aprašytas iš šaltinių, neišlikęs).

Lemtingais Seinų kraštui 1918–1919 metais, kovos už šio krašto priklausymą Lietuvos jurisdikcijai laiku, ypač suaktyvėjo Seinų gimnazijos moksleivių laikraštėlių leidimas. Vienas kitą keitė ateitininkų laikraštėliai: *Balsas* (1918), *Miško sargas* (1918/1919, išėjo 2 nr.), *Nemuno gėlmė* (1918–1919?, rankraštinis), *Samtis* (1918–1919). Visi jie kontroliniame sąrašė aprašyti pagal šaltinius, greičiausiai neišlikę. Minėtinas taip pat neišlikęs Seinų kunigų seminarijos laikraštėlis *Mūsų aidas* (1918/1919, nr. 1–9, red. kun. Pijus Kirvelaitis). Spėjama, kad

⁶ *Lietuviški periodiniai leidiniai: kontrolinis sąrašas, 1823–1940*, sudarė I. Meškinytė ir kt., Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 1993.

Seinuose 1920 m. buvo leidžiama *Dzūkelių kanklės*, vėliau leista Lazdijuose.

Išvardijau šiuos leidinius ne tik kaip svarbius spaudos istorijos faktus, bet ir norėdamas paraginti straipsnio skaitytojus prisiminti, gal yra matę ar girdėję apie šias dabar jau neįkainojamos vertės spaudos relikvijas.

Visuose šiuo laikotarpiu Seinuose leistuose periodiniuose leidiniuose gausu slapyvardžių. Apie laikraštukų, kurie žinomi tik iš juos paminėjusių šaltinių, slapyvardžius negalima nieko pasakyti. Tikriausiai, kaip ir kituose moksleivių laikraštėliuose, kiekviena žinutė, vaizdelis, straipsnelis ar eilėraštukas buvo pasirašomas slapyvardžiu.

Atkreipsime dėmesį į *Vadovo*, *Spindulio*, *Šaltinio* ir jo priedų slapyvardžius. Nors šie leidiniai buvo leidžiami jau panaikinus lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis draudimą, juose taip pat gausu slapyvardžių kaip ir draudžiamuosiuose periodiniuose leidiniuose. Štai Lietuvos nacionalinės bibliotekos išleistuose slapyvardžių sąvaduose užfiksuota apie 750 išaiškintų *Šaltinio*, 110 – *Šaltinėlio*, 135 – *Spindulio*, 175 – *Vadovo*, 50 – *Artojo* slapyvardžių. Tai galima paaiškinti keletu priežasčių. Pirma, nors lietuviškos spaudos draudimas buvo panaikintas, carinė priespauda išliko, pasipriešinimas vyraujančiai tvarkai ir ideologijai buvo slopinamas, ir tik slapyvardžiu prisidengus buvo galima atviriau išsakyti savo mintis. Antra, dauguma rašančiųjų į Seinuose leistą lietuvišką spaudą buvo anos, draudžiamosios, spaudos leidėjai, korespondentai ir platintojai. Jie skaitančiosios visuomenės sąmonėje jau buvo įsitvirtinę atitinkamais slapyvardžiais, todėl ir neskubėjo jų atsisakyti susidarius naujoms aplinkybėms. Trečia, per lietuviškos spaudos draudimo keturis dešimtmečius susiformavo slapyvardžių vartojimo tradicija. Kiekvienas rašantysis jautė poreikį turėti slapyvardį. Šį poreikį skatino ir palaikė garsūs slapyvardžiai, virtę pavardėmis – *Lazdynų Pelėda*, *Žemaitė*, *Maironis*, *Jovaras*, *Vaižgantas*, *Miglovara*, *Šatrijos Ragana* ir kt. Ketvirta, kaip ir visais laikais veikė ir etinio pobūdžio priežastys – noras pasipuikuoti, kam nors įgelti iš pasalų, ką nors pažeminti ar pakritikuoti pačiam likus nežinomam. Nesistebėkime, juk ne šventieji ir tada į laikraščius rašė.

Seinų laikraščiai tada buvo ne regioniniai, o visos Lietuvos, į juos rašė visi suinteresuoti mūsų šalies žmonės. Tarp autorių daugiausia kunigų, nes jie vieninteliai iš išsilavinusių žmonių, vykdant caro nutautinimo politiką, galėjo gyventi ir reikštis Lietuvoje. Buvo ir mokytojų bei vienas kitas gydytojas ir teisininkas. Aštriai gvildendami to meto aktualias problemas (tautines, agrarines, ekonomines, politines,

švietimo ir kt.), jie, kaip jau rašyta, iš reikalo ar kitų priežasčių skatinami, dažniausiai savo straipsnius ar žinutes, eilėraštkus ar prozas kūriničius pasirašydavo slapyvardžiais.

Panagrinėsime, iš kur autoriai sėmėsi medžiagos, kas jiems pirmiausia šaudavo į galvą kilus reikalui pasirašyti slapyvardžiu. Peržiūrėjus to meto Seinų spaudą, matyti, kad slapyvardžiais dažniausiai buvo vartojami gimtinių, artimesnių kaimų, upių, ežerų, pelkių ir pan. pavadinimai. Štai jie:

Adomiškis J. (knygnešys, visuomenės veikėjas Jonas Rinkevičius);

Antupių Juozas (kunigas, poetas Juozapas Skinkys);

Beržiniškietis, Beržininkietis (pedagogas, draudžiamos spaudos platintojas Juozas Damijonaitis);

Burgenietis (kunigas Leonas Špokevičius);

Dumbrė Dzidorius (kunigas, publicistas, spaudos darbuotojas Juozas Bikinas);

Dzenkūnas, Dzenkūnėlis (mokytojas, spaudos darbuotojas Bronius Stosiūnas);

Kurietis (kunigas, būsimas istorikas Antanas Alekna);

Margalis (kunigas, poetas Juozas Šnapštys-Margalis);

Pabalinis (kunigas, spaudos darbuotojas Mykolas Brundza);

Panėnupis (kunigas, vėliau vyskupas Justinas Staugaitis);

Pašeimenis (kunigas, visuomenės ir politikos veikėjas Juozas Vailokaitis);

Pažvirgždys (kunigas, vėliau vyskupas Vincentas Borisevičius);

Sumeliškietis, Sumeliškių pakeleivis (mokytojas, spaudos darbuotojas Bronius Stosiūnas);

Šatrijos Atkalnė (kunigas, istorikas Blažiejus Česnys);

Širvintas J. (kunigas, spaudos darbuotojas Jonas Navickas);

Titnagų dėdė (kunigas Kazimieras Pakalniškis);

Vareikaitis S., Vareikietis S. (pedagogas Stasys Tijūnaitis);

Vikonų Juozelis (knygnešys Juozapas Gendrėnas);

Žarčių Pempė (pedagogas, kalbininkas Juozas Balčikonis);

Žvirgždas, Žvirgždukas (kunigas, tautosakos rinkėjas Vincas Ambraziejus).

Tai, kad rašančiajam, iškilus reikalui pasirinkti slapyvardį, iš atminties pirmiausia išplaukia nuo vaikystės girdėti vardažodžiai, yra natūralu, nes jis suaugęs su ta žeme, su landšaftu, su vietovės, iš kurios yra kilęs, pavadinimais. Panašiai yra su vadinamaisiais etnonimais, kai

slapyvardžiu pasirenkamas etninės grupės, kuriai priklauso autorius, pavadinimas:

Aukštaitis (pedagogas, spaudos kolekcininkas Jonas Kirlys);

Kapsas Antanas (kunigas, draudžiamos spaudos bendradarbis ir platintojas Antanas Civinskas);

Lietuvis (kunigas, tautosakininkas Jurgis Narjauskas);

Lietuvos sūnus (kunigas, spaudos darbuotojas Jonas Reitelaitis);

Zanavykų Kaz. (kunigas, vėliau vyskupas Justinas Staugaitis).

Ypač gausu frenonimų, t. y. vardažodžių, nusakančių kurias nors autoriaus dvasines ypatybes, charakterio bruožus, tautinį nusiteikimą, kūrybinius siekius, kritinį kūrinių užtaisą ir pan. Vienais autorius pats įvardijo kurią nors savo savybę, kiti atsirado, kad taip buvo artimųjų ar draugų vadinamas, trečius sugalvojo norėdamas pašmaikštauti, pironizuoti ar paryškinti kūrinių idėją. Štai kai kurie iš jų:

Arimo Žvirgždas (kunigas Feliksas Sruoginis);

Baugutis M. (kunigas, knygnešys Mykolas Petrauskas);

Bėdulis M. (draudžiamos spaudos bendradarbis Jonas Sekys);

Besparnis (spaudos bendradarbis, rašytojas Juozas Čerkesas);

Bočių atmintojas (žurnalistas Stasys Butkus);

Diegas (knygnešys Motiejus Baltūsis);

Dievo Muzikantas (vargonininkas Petras Mažylis);

Druskus (kunigas, rašytojas, kritikas Adomas Jakštas);

Geradėjas (kunigas, vėliau vyskupas Justinas Staugaitis);

Gerasis (knygnešys Motiejus Baltūsis);

Gerutis (kunigas, rašytojas Jonas Balvočius);

Jaunimo prietelis (kunigas, draudžiamos spaudos bendradarbis Antanas Civinskas);

Keleivis (knygnešys Ignotas Šopara);

Kručius (kunigas, visuomenės ir politikos veikėjas Mykolas Kru-pavičius);

Mažulis-Vargdienėlis (draudžiamos spaudos bendradarbis Antanas Staugaitis);

Menkaraštis (valstietis, poetas Juozas Stanikūnas);

Nabagas, Nabagas V. (spaudos bendradarbis Adomas Saurusaitis);

Piktupėlis (kunigas, spaudos bendradarbis Jonas Navickas);

Piktžirnius (kunigas, visuomenės veikėjas Juozas Vailokaitis);

Prietelis (kunigas, rašytojas Jonas Balvočius);

Sermėgius Motiejus (kunigas Motiejus Petrauskas);

Skrajūnėlis (kunigas, visuomenės ir politikos veikėjas Juozas Vailokaitis);
 Skrebenius (kunigas, visuomenės veikėjas Juozas Vailokaitis);
 Šaltūnas (kunigas, filosofas, publicistas Antanas Maliauskis);
 Taučius G. (kunigas, visuomenės ir politikos veikėjas Mykolas Krupavičius);
 Truputis S. (pedagogas Stasys Tijūnaitis);
 Vargo draugas (valstietis, poetas Juozas Stanikūnas);
 Vienuolis J. (kunigas, spaudos bendradarbis Jonas Navickas);
 Vivirklys (mokytojas, spaudos darbuotojas Bronius Stosiūnas);
 Žemės dulkė (valstietis, poetas Juozas Stanikūnas).

Prie šios grupės slapyvardžių šliejasi ir proprionimai, t. y. slapyvardžiai, apibūdinantys autorių išorines savybes:

Apyjaunis (kunigas Antanas Civinskas);
 Barzdyla (kunigas, istorikas Blažiejus Česnys);
 Ilgakaklis (mokytojas, tautinio sąjūdžio dalyvis Juozas Gvildys);
 Jaunutis A. (kunigas, pedagogas Antanas Dailidė);
 Kunigas Apysenis (kunigas, knygnešys Kazimieras Prapuolenis).

Iš lietuviškos spaudos draudimo epochos išliko ir daugelis fitonimų (medžių, augalų pavadinimai), animalonimų (gyvūnų, vabzdžių, ypač paukščių pavadinimai). Iš jų buvo parenkami tokie, kurie tautos savimonėje yra įgiję tam tikrą simbolinę prasmę, turi ideologinį ar moralinį krūvį. Labai buvo mėgstamos deminutyvinės (mažybinės, malonybinės) jų formos, matyt, atėjusios iš tautosakos. Štai:

Apuokas (pedagogas Juozas Geniušas);
 Bijūnėlis (kunigas, spaudos bendradarbis Mykolas Brundza);
 Bijūnėlis (pedagogas, kalbininkas Juozas Balčikonis);
 Bitinėlis (gydytojas, dramaturgas Eliziejus Draugelis);
 Dagilėlis (kunigas, poetas Mikalojus Šeižys-Dagilėlis);
 Genys (rašytojas Ignas Šeinius);
 Kukutis (mokytojas, tautinio sąjūdžio dalyvis Juozas Gvildys);
 Meškus (kunigas, vėliau vyskupas Justinas Staugaitis);
 Miško Sakalas (žurnalistas Antanas Dėdelė);
 Skruzdė (kunigas, spaudos bendradarbis Jeronimas Valaitis);
 Svirno žvynė [pelė] (pedagogas, rašytojas Juozas Grigonis);
 Vanagėlis (poetas, pedagogas Ksaveras Sakalauskas-Vanagėlis);
 Žalvarnis (kunigas, poetas Jurgis Tilvytis).

Palyginus su draudžiamąja, Seinų periodinėje spaudoje skaitytas ras daug mažiau tokių slapyvardžių kaip Vėjas, Vėtra, Viesulas, Banga, Banguolis, Bangmylīs, Klajūnas, Aušra, Aušrūnas, Svajonė, Svajus, Svajužis, Žaibas, Kirvis, Kirvelis, Perkūnas ir pan. Šie slapyvardžiai ne tik liudijo romantišką, melancholišką lietuvio sielą, kupiną nerimo, trokštančią vėtrų, bangų, aušrų, bet ir, artėjant ar siaučiant 1905 metų revoliucijos audrai, buvo įgiję konkrečią socialinę maišto, kovos reikšmę.

Tuo laikotarpiu, kaip ir anksčiau, autoriai slapyvardžiais taip pat rinkosi mitologinių būtybių ar istorinių asmenybių vardus:

Paparonis [anot Teodoro Narbuto, mitinis budėtojas ir sargas, žadinąs žmones iš miego] (kunigas, poetas Antanas Šmulskštys);

Tautvilas J., kun. Tautvilas [kelių Lietuvos kunigaikščių asmenvardis] (pedagogas Stasys Tijūnaitis);

Vaideliotas (kunigas, poetas Juozapas Skinkys);

Vaideliotas (kunigas, vėliau vyskupas Justinas Staugaitis);

Vaidilutis A., Vaidilaitis S. (kunigas, visuomenės veikėjas Alfonsas Petrulis).

Aptariamojoje seiniškėje spaudoje galima aptikti retesnių baptismų, t. y. vardų (pvz., *Dėdė Atanazas* {gr. *nemirtingumas*}, kunigas, knygnešys Kazimieras Pakalniškis), akronimų (pvz., *Aišbė* {„Antanas iš Būgnų“}, teisininkas, draudžiamos spaudos platintojas Antanas Krikščiukaitis), ir ironimų (pvz., *Adomas iš Rojaus* – mokytojas, draudžiamos spaudos bendradarbis Adomas Mika).

Ką mes žinome apie šiuolaikinės Lenkijos lietuvių spaudos slapyvardžius? Labai nedaug. Gal niekas nebepasirašinėja slapyvardžiu? Žinant Lietuvos spaudą, taip neatrodytų. Galbūt Seinų krašte atsiras entuziastų, kurie pasidomės slapyvardžiais, sutinkamais dabar čia leidžiamuose lietuviškuose laikraščiuose?

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Slapyvardžių duomenų bazėje ir slapyvardžiams skirtuose leidiniuose užfiksuoti keli žymaus Lenkijos lietuvių kultūros veikėjo, pedagogo, literatūros tyrinėtojo ir poeto *Jono Stoskeliūno* (1913–1991) slapyvardžiai: St. Keliūnas, J. Papelenis, Jonas Papelenis, J. Pušinis, Ropiškietis, St. Valiūnas. Jais poetas pasirašinėjo prieš karą Vilniuje leistame *Jaunimo drauge*, nuo 1960 m. Seinuose, vėliau Punske leidžiamoje *Aušroje*. 1990 m. J. Papelenio slapyvardžiu poetas išleido istorinę poemą „Šiurpilų gynimas“, J. Pušinio slapyvardžiu parašė apsakymą „Senojo žvejo sak-

mės apie Jūrąte“, kurį 1979 metais nr. 5 išspausdino JAV lietuvių žurnalas *Aidai*.

Slapyvardis nėra tik paprastas parašas po straipsniu, apsakymu ar eilėraščiu, jis ne tik slepia kurį laiką autoriaus tikrąją pavardę, bet ir padeda laikraščiui ar žurnalui kurti tam tikrą nuotaiką, išreiškia tam tikrus idealus ir siekius. Manau, skaitytojai tai pajuto, perskaitę XX a. pradžioje Seinuose leistos spaudos slapyvardžius.

Vilnius, 2009.04.14

JONAS MAČIULIS, gimęs 1937 m. Jonišio r. Kivylių k., humanitarinių mokslų daktaras, docentas. 1952–1956 m. mokėsi Šiaulių pedagoginėje mokykloje, 1958–1962 m. studijavo Šiaulių pedagoginiame institute, 1972–1974 m. – Maskvos visuomenės mokslų akademijoje. 1956–1968 m. dirbo Jonišio r. mokyklų mokytoju, direktoriumi, Švietimo sk. inspektoriumi, 1977–1989 m. – Vilniaus universiteto Filosofijos istorijos katedros vedėju, 1989–1992 m. – VU Sociologijos katedros docentu, nuo 1992 m. – Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Bibliografijos ir knygotyros centro vyresniuoju bibliografu. Jam vadovaujant įgyvendinamas projektas „Lietuviškieji slapyvardžiai: jų kaupimas, sisteminimas, kompiuterinės bazės sudarymas“. Vykdydamas šį projektą, J. Mačiulis yra sudaręs ir parengęs leidinius Lietuviškieji slapyvardžiai: medžiaga lietuviškųjų slapyvardžių sąvadui (1995–2003, t. 1–5); Lietuviškieji slapyvardžiai: lietuviškos spaudos iki 1990 m. slapyvardžių sąvadas (2004, t. 1–2), kompaktinę plokštelę Slapyvardžių sąvadas (2007), straipsnių rinkinį Apie lietuviškuosius slapyvardžius (2008), parašęs memuarinio pobūdžio knygas Kivyliai (1996), Mačiuliai (2003), straipsnių ciklą „Lietuviškųjų slapyvardžių paraštėse“ (žurn. Tarp knygų, 2006–2008). Už bibliotekininkystės, bibliografijos ir knygotyros tyrinėjimus Jonui Mačiuliui 2007 m. įteikta Lietuvos kultūros ministerijos premija.

ły oddziały stowarzyszenia (Sejny, Puńsk), nazwiska ich założycieli i działaczy, a także główne kierunki działalności.

Jonas Mačiulis

O LITEWSKICH PRZEZWISKACH

Używanie pseudonimów jest cechą kultury pisanej. W wielu obecnych krajach wydawane są słowniki pseudonimów, obejmujące nieraz po kilkadziesiąt tysięcy pseudonimów, których używali literaci do podpisywania swoich utworów. Na Litwie również ukazało się wiele prac poświęconych tej tematyce. Godne uwagi jest zwłaszcza kapitalne dwutomowe dzieło „Pseudonimy litewskie: indeks pseudonimów z czasopism litewskich do roku 1990”. We wszystkich wydawnictwach wymieniane są także Sejny, które w pierwszym dwudziestolecu w. XX były najważniejszym litewskim ośrodkiem wydawniczym. W ukazującym się w Sejnach tygodniku „Šaltinis” (Źródło) zarejestrowano 750 pseudonimów, w miesięczniku „Vadovas” (Przewodnik) – 175, w dwutygodniku „Spindulys” (Promień) – 135, a w dodatku dla dzieci „Šaltinėlis” (Źródelko) – 110.

Simonas Norkus

KOŚCIÓŁ PUŃSKI

Początek kościoła puńskiego datowany jest na r. 1597. Wówczas Stanisław Zaliwski – chorąży liwski, leśniczy lasów łódzieskich, mereckich i sejwejskich – ufundował drewniany kościół, a król Polski i wielki książę litewski Zygmunt III Waza oddzielnym dokumentem potwierdził erygowanie parafii i hojnie ją uposażył. Następne dwa dokumenty osobiście podpisane przez króla z roku 1600 i 1606 zwiększały nadania i przywileje dla parafii. Pierwszy kościół spłonął podczas pożaru miasteczka między rokiem 1741 a 1776 (dokładnej daty pożaru nie udało się ustalić). Drugi kościół, również drewniany, został zbudowany za proboszcza Jana Chłopickiego i wyświęcony w r. 1776. Jednakże i on spłonął (w r. 1868). Budową nowej, murowanej świątyni, służącej parafianom do dziś, zajął się ks. Kazimierz Jonkajtys, a jego wyposażeniem ks. Simonas Norkus (Narkiewicz).

Autor szczegółowo opisuje zakupione wyposażenie do nowego kościoła puńskiego oraz charakteryzuje pokrótce miejscowych Dżuków, którzy go w tej pracy wspomagali.

were very similar. Two other branches of Smalėnai (opened in 1907) and in Vižainis (opened in 1912) had modest achievements.

The association 'Žiburys' opened and ran its schools. In 1908 the primary school in Seinai started its work. The courses for adults were organized in Seinai and Punkskas. The association opened the secondary school in Seinai in 1918 and one year later the school for girls started its work. 7 schools were opened in the region (Bubeliai, Klevai and other places) in the period of 1915-1919. All of the schools were closed in Autumn 1919 when the region of Seinai was brought under the control of the Polish authority. The secondary school from Seinai was moved to Lazdijai and continued its work starting from 1920.

Petras Maksimavičius

THE REPORTS OF THE 'ŽIBURYS' ASSOCIATION
MEETINGS

The collection of the reports from the 'Žiburys' association meetings is stored in Martynas Mažvydas National Library of Lithuania in Vilnius. The collection is an important source of knowledge on the history of the Seinai region in the period of 1906-1920. Some parts of the documents regarding the life of the association were published in the then press, but most of them were not publicised and are not widely known. The association mainly opened and ran schools and libraries. The reports present the names of the founders and the activists, the main trends in the activity, and the circumstances in which the branches of the association were opened (Seinai, Punkskas).

Jonas Mačiulis

ON LITHUANIAN PSEUDONYMS

The usage of pseudonyms is the characteristic feature of European countries. The dictionaries of pseudonyms with thousands of entries (pseudonyms used by men of letters) are published in many countries. There are a number of publications regarding this subject in Lithuania. Two-volume dictionary: 'Lithuanian Pseudonyms, the Collection from the Publications up to 1990' is the fundamental publication. Seinai is mentioned in all the publications on the subject of pseudonyms, since it was the centre of Lithuanian publications at the beginning of the

20th century. 750 pseudonyms were recorded in the weekly magazine 'Šaltinis', 175 pseudonyms were recorded in the monthly magazine 'Vadovas', 135 pseudonyms – in the biweekly magazine 'Spindulys', 110 pseudonyms – in 'Šaltinėlis'. All the mentioned above magazines were published in Seinai.

Simonas Norkus

THE CHURCH OF PUNSKAS (IN SEINAI DIOCESE)

The first wooden church in Punksas was built by Stanisław Zaliwski in 1597. The founder was a forester in the Lazdijai, Merkinė and Seivai districts. The parish of Punksas was set up and generously equipped by the King of Poland and the Grand Duke of Lithuania Sigismund III Vasa. Two official letters of 1600 and 1606 signed by the king granted the parish more privileges. The first church was burnt down in the period of 1741-1776. It is impossible to establish the exact date of the fire. The second wooden church was built in the parish priest Jan Chłopicki's time and was consecrated in 1776. The church was burnt down in 1868. The construction of a new church was started by the priest Kazimieras Jonkaitis and the church was fitted by the priest Simonas Norkus. The author presents the list of equipment bought for the new church and describes the local people – Dzūkai, who helped and supported him.

Mykolas Römeris

THE FRAGMENTS OF THE DIARY

In his Memoirs M. Römer describes his trip from Balstogė to Kaunas on 10-14 November in 1920. The author travelled by train the first stage of the trip from Balstogė to Suvalkai passing through Gardinas and Augustavas. In Suvalkai he met Jonas Kassakaitis, the lawyer, who helped him to get all the permits to cross the demarcation line between Poland and Lithuania. Later, he travelled by horses. On the way he visited Punksas and the priest M. Simonaitis. He reached Kaunas passing through Kalvarija and Marijampolė. Apart from the trip, M. Römer describes the relationships between Poles and Lithuanians and political economical situation of that part of Europe.